

บทที่ 3

อิทธิพลของกลุ่มและการปะทะสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลุ่ม

- อิทธิพลที่กลุ่มมีต่อสมาชิก
- ขบวนการปะทะสัมพันธ์ในสังคม
- การปะทะสัมพันธ์ภายในกลุ่ม
- บทบาทของคนในกลุ่ม
- ความขัดแย้งของบทบาท
- บทบาทของสมาชิกในกลุ่ม
- พฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่ม
- ปทัสถานของกลุ่ม
- การยอมตาม
- พฤติกรรมเบี่ยงเบน
- บทสรุป
- คำถามท้ายบท

อิทธิพลที่กลุ่มมีต่อสมาชิก

เมื่อมนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มแล้ว ลักษณะการอยู่กันเป็นกลุ่มของมนุษย์ จะมีลักษณะที่พิเศษแตกต่างจากการรวมกลุ่มของสัตว์ ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของกลุ่มได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ กลุ่มมนุษย์มีลักษณะการรวมกลุ่มดังนี้

1. Interdependence มนุษย์ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ในบางครั้งก็ต้องอาศัยพึ่งพาคนอื่น (dependence) แต่บางครั้งก็เป็นอิสระแก่ตน (Independence) ไม่ต้องการความช่วยเหลือจากใคร

2. Social Control คือการควบคุมพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งในกลุ่มมนุษย์จะต้องมีการควบคุมพฤติกรรม เพื่อให้มีกฎมีเกณฑ์ มีกติกา มีข้อบังคับ ข้อห้าม ทั้งในวิธีอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Control) และวิธีที่เป็นทางการ (Formal Control) การควบคุมทางสังคมนี้ออกมาในรูปแบบของขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม และกฎหมายเป็นต้น

3. Consensus หมายถึงว่า ลักษณะของกลุ่มมนุษย์นั้น เมื่อมนุษย์เข้ามาอยู่ในกลุ่มแล้ว จะต้องทั้งลักษณะบางสิ่งบางอย่างที่เป็นลักษณะนิสัยเฉพาะตัวของตนทิ้งไป และต้องมาปฏิบัติลักษณะนิสัยของกลุ่ม (อ้างจาก สุชา-สุรางค์ จันทน์เอม, 2520)

เมื่อคนเข้ามาอยู่ในกลุ่มแล้ว **กลุ่มหรือสมาชิกแต่ละคนภายในกลุ่ม ย่อมจะมีอิทธิพลต่อกัน** ดังนี้คือ

1. มีอิทธิพลต่อการกระทำต่าง ๆ เมื่อบุคคลเข้ามาอยู่ในกลุ่ม การกระทำต่าง ๆ ที่เป็นลักษณะของแต่ละคน ก็จะเปลี่ยนไปเป็นลักษณะของกลุ่ม ลักษณะการทำงานก็เป็นการร่วมมือกัน ทำให้งานเสร็จเร็วที่สุด

2. มีอิทธิพล ความสัมพันธ์ และความคิด ของคนในกลุ่มออกพอร์ตได้ทำการศึกษาอิทธิพลของกลุ่มที่มีต่อแนวความคิดของเด็กและพบว่าอิทธิพลของกลุ่มจะมีอิทธิพลต่อ แนวความคิด และการให้เหตุผลของเด็ก ยิ่งถ้าเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นกันอย่างเปิดเผยในกลุ่ม ก็ยิ่งจะมีอิทธิพลมาก

3. กลุ่มมีอิทธิพลต่อการสนใจในการกระทำต่าง ๆ พฤติกรรมภายในกลุ่มมีทั้งลักษณะที่มีการแข่งขัน (Competitive) และมีลักษณะที่ให้ความร่วมมือ (Co-operative) เพราะฉะนั้นในการวางแผน หรือการจงใจนั้น เราคำนึงถึงมาตรฐานของกลุ่มเป็นใหญ่ เมื่อคนเข้ามาอยู่ในกลุ่มก็พยายามปรับปรุงตัวเองเพื่อยอมรับมาตรฐานของกลุ่มทันที เพราะจะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน (อ้างจาก สุชา-สุรางค์ จันทน์เอม, 2520)

- อิทธิพลของกลุ่มที่มีต่อบุคคล

1. ทำให้งานรวดเร็วขึ้น

2. ทำให้พฤติกรรมของแต่ละบุคคลเปลี่ยนแปลง และจะโน้มหน้าไปทางปทัสถานของสังคม หมายความว่า บุคคลต้องละทิ้งลักษณะเฉพาะตัวนั่นเอง

3. ทำให้บุคคลเพิ่มการคล้อยตามสูงขึ้น

มีการทดลองของ Solomon Asch ซึ่งศึกษาถึง อิทธิพลของกลุ่มต่อบุคคล ผู้ถูกทดลอง 10 คน 9 คน เป็นพวกที่ผู้ทดลองบอกให้มานั่ง โดยรู้ว่าผู้ทดลองจะทำการทดลอง และผู้ทำการทดลองจะบอกให้พวกนี้ทำตามในบางกรณี

การทดลอง ฉายภาพให้ผู้ถูกทดลองทั้งหมดดูให้ 9 คนนั่งล้อมรอบคนที่ 10 ซึ่งเป็นผู้ถูกทดลองที่ไม่รู้เรื่องอะไร

ภาพที่ 1 ฉายภาพเส้นตรง 2 เส้น $\frac{A}{B}$ ฉาย 12 ครั้งแต่ละครั้งถามคนที่ 1-9 เส้นไหนยาวกว่าทั้ง 9 คน ตอบว่า A ยาวกว่า B (โดยผู้ทดลองให้ 9 คน บอกตรงข้าม ความจริง 8-9 ครั้ง ให้บอกถูก 4 ครั้ง) พอผู้ทดลองถามคนที่ 10 เขาจะเกิดความลังเลใจและถามเพื่อนว่า A ยาวกว่า B หรือ

ภาพที่ 2 ฉายรูป \triangle 2 รูปให้ 9 คน ตอบอย่างเดียวกับภาพที่ 1 Asch บอกว่า ขณะที่คนมีความขัดแย้ง ระหว่างความรู้สึก กับ การเชื่อตามผู้อื่น ความขัดแย้งจะแสดงออกทางสีหน้า จากการทดลองสรุปได้ว่า คนที่มีความเชื่อมั่นในตัวเองน้อย จะมีการคล้อยตามมาก คนโง่จะคล้อยตาม ง่ายมากกว่าคนฉลาด

4. กลุ่มทำให้เกิดความประหม่าเวทีและตกใจ

มีการทดลองของ Wapner และ Alper

แบ่ง ผู้ถูกทดลองเป็น 3 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 ให้แสดงปาฐกถา แล้วบอกว่า ผู้ฟังอยู่อีกห้องหนึ่ง (Unseen Audience)

กลุ่มที่ 2 ให้แสดงปาฐกถา โดยให้ ผู้ฟังอยู่ในห้องเดียวกัน (Seen Audience)

กลุ่มที่ 3 ให้แสดง ปาฐกถา โดยให้ อยู่ต่อหน้าผู้ทดลอง

ผลการทดลอง

กลุ่มที่บอกว่า ผู้ฟังอยู่อีกห้องหนึ่ง ประหม่ามากที่สุด

กลุ่มที่มีผู้ฟัง อยู่ในห้องเดียวกัน ประหม่าน้อยลง

กลุ่มที่อยู่กับ ผู้ทดลอง ประหม่าน้อยที่สุด

5. ลักษณะผู้นำ บางคนเข้ากลุ่มแล้ว จะแสดงลักษณะของผู้นำขณะอยู่นอกกลุ่มแล้ว ไม่แสดงตนเป็นผู้นำของกลุ่ม และผู้ที่ผู้นำ มักได้รับการยกเว้น ไม่ต้องทำตามปทัสสถานของสังคมเสมอไป บางอย่างก็ได้รับยกเว้น

- อิทธิพลของกลุ่มซึ่งมีผลต่อพฤติกรรม

อิทธิพลของกลุ่มที่มีต่อพฤติกรรมของสมาชิก ในด้านที่เสริมสร้างความดีงามซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ มีดังต่อไปนี้

- 1) เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดกำลังใจแก่สมาชิก
- 2) ช่วยให้สมาชิกได้แสดงออก หรือเป็นสนามทดลองการแสดงออกของสมาชิก
- 3) ช่วยสะท้อนให้สมาชิกเห็นภาพของตนเอง เพื่อที่จะได้ปรับปรุงแก้ไข
- 4) ช่วยสนองความต้องการของสมาชิก
- 5) ช่วยให้สมาชิกมีความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉง
- 6) ช่วยสมาชิกในการตัดสินใจและแก้ปัญหา
- 7) ทำให้สมาชิกเกิดความรับผิดชอบ
- 8) ช่วยผ่อนคลายความขงคับใจของสมาชิก
- 9) ช่วยสมาชิกในการควบคุมความประพฤติมิให้นอกกรีด นอกกรอบ
- 10) ช่วยสมาชิกในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์
- 11) ช่วยในการเสริมสร้างสุขภาพทางกายและใจ
- 12) กิจกรรมของกลุ่ม ช่วยในด้าน ความเข้าใจได้ดีขึ้น
- 13) ช่วยสร้างปทัสถานให้แก่สมาชิก (อ้างจาก ฉลอง ภิรมย์รัตน์, 2521)

- ขบวนการปะทะสัมพันธ์ในสังคม

เมื่อคนเข้ามารวมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งหมายถึง มีบุคคลหลาย ๆ คนมาอยู่ร่วมกันซึ่งทำให้มนุษย์มีความสัมพันธ์กัน และการที่มนุษย์มีความสัมพันธ์กันจะต้องมีปฏิริยาโต้ตอบทางสังคม (Social Interaction) พฤติกรรมของคนแต่ละคนต่างก็มีอิทธิพลต่อกันและกลุ่มก็มีอิทธิพลต่อคน

ขบวนการปะทะสัมพันธ์ในสังคม หรือ ขบวนการมีปฏิริยาโต้ตอบกัน นี้จะแบ่งเป็น 3 อย่างคือ

1. **การเลียนแบบ (Imitation)** คือการเอาอย่างผู้อื่น ในเด็กจะมีการ เลียนแบบตั้งแต่เล็ก ๆ แรกเริ่ม เด็กจะพยายามเลียนเสียง และพฤติกรรมของคนอื่น ๆ เช่น พ่อแม่ และทำตามสิ่งเหล่านี้ไม่ได้ติดตัวมาแต่เกิดแต่เป็นสิ่งแวดล้อม และขึ้นอยู่กับประสบการณ์ เพราะฉะนั้น การที่เด็กจะเรียนรู้ได้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ อายุ เด็กที่มีอายุมาก มักจะเลียนแบบได้มากกว่าเด็กที่มีอายุน้อย
2. **การชักจูง (Suggestion)** เป็นการแนะนำ หรือชักจูงโดยวิธีการใช้ภาษา ปลุกฝังความเชื่อ และทัศนคติให้แก่เด็ก ทำให้การแสดงพฤติกรรมและนิสัยบางอย่างเหมือนกับคนอื่น เมื่อเขาอยู่ในสังคม ร่างกายและจิตใจเตรียมพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้อง และการที่เราจะชักจูงให้ใครแสดงพฤติกรรมอย่างใดนั้น จะต้องมึสิ่งเร้าให้เขาทำตาม และการที่จะถูกชักจูงมากหรือน้อยแค่ไหน ขึ้นอยู่กับวัยของเด็กด้วย

3. ความเห็นอกเห็นใจกัน (sympathy) สังคมทุกสังคม มีลักษณะเด่นอยู่อย่างหนึ่งคือ มีความเห็นอกเห็นใจกัน ถ้าขาดสิ่งนี้จะทำให้สังคมแตกสลายซึ่งนักสังคมวิทยาบางคนบอกว่า ความเห็นอกเห็นใจกัน เป็นการปรับตัวชนิดหนึ่ง เพื่อให้เข้ากับคนอื่นได้ในสังคม (สุชา-สุรางค์ จันทน์เอม, 2520)

- การปะทะสัมพันธ์ภายในกลุ่ม

การปะทะสัมพันธ์ (Interaction) หมายถึง การที่หน่วย หรือสมาชิกแต่ละคน เปลี่ยนแปลงไปโดยการเข้ามาเป็นสมาชิกในกลุ่ม หน่วยแต่ละหน่วยจะเปลี่ยนแปลงได้ ต่อไปอีกเพื่อเกิดเปลี่ยนแปลงในกลุ่ม สมาชิกในกลุ่มต้องขึ้นกับกลุ่มและมีการพึ่งพาอาศัยกัน (dependence)

กลุ่มที่มีการปะทะสัมพันธ์กัน แบ่งได้ย่อย ๆ ออกเป็น 3 ประการ

1) Kurt Lewin ได้ให้ความหมายว่า สมาชิกต้องพึ่งพาอาศัยกัน สมาชิกคนหนึ่ง มีความคิดเกี่ยวกับ สมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่ม เห็นว่าสมาชิกคนอื่นมีความสำคัญต่อตนเอง มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม และลักษณะต่าง ๆ ของตน ขณะเดียวกันสมาชิกทุกคนในกลุ่ม จะต้องมีความมุ่งหมาย มีความต้องการเช่นเดียวกัน จึงเกิดเป็นแรงจูงใจให้เขามีการตอบสนองซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกพ้องในกลุ่ม

2) Cattel ให้ความหมายว่า กลุ่มคือ เครื่องมือบำบัดความต้องการของสมาชิก ซึ่งเป็นความหมายขั้นพื้นฐานที่สามารถใช้กับกลุ่มหลายชนิด เป็นการกล่าวถึงหน้าที่ของกลุ่มต่อสมาชิก ซึ่งเท่ากับกลุ่มส่วนมากตั้งอยู่ได้เพราะว่า สมาชิกจุดมุ่งหมายร่วมกัน ทำให้กลุ่มหาทางบำบัดความต้องการของสมาชิก

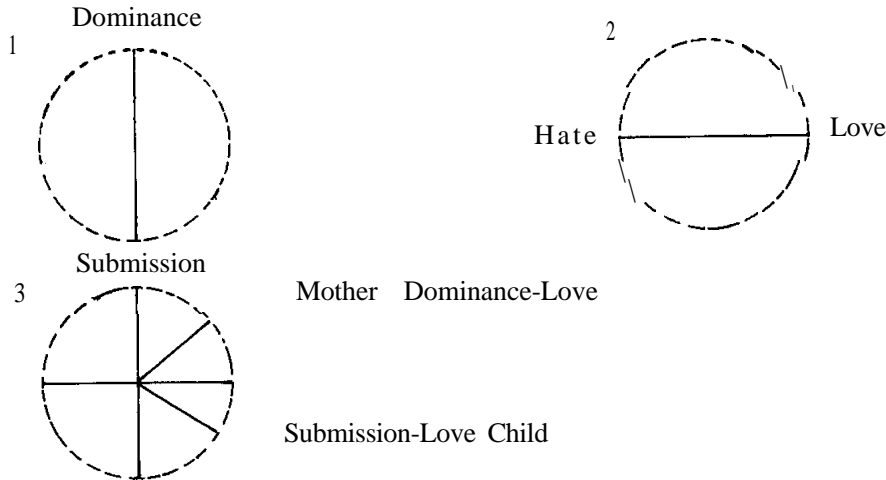
3) Gibb ให้ความหมาย กลุ่มคือ ความคิดเห็นที่เป็นปริมาณ การที่สมาชิกมีการปะทะสัมพันธ์กัน มีการพึ่งพากันเป็นการแสดงปริมาณต่าง ๆ กัน เช่นกลุ่มนี้ สัมพันธ์กันมากหรือน้อย มีการพึ่งพากัน มากหรือน้อย สิ่งที่เป็น**ปริมาณ**คือ พลังงานที่สมาชิกแต่ละคนออกทำงานให้แก่กลุ่มอาจมีปริมาณมาก-น้อย หรือ มีการรักพวกพ้องมากหรือน้อย

รูปแบบของการปะทะสัมพันธ์ (Interaction Patterns)

รูปแบบของการปะทะสัมพันธ์ในกลุ่มจะเกี่ยวข้องกับลักษณะพฤติกรรม 2 คู่ นั่นคือ การมีอำนาจเหนือ (dominance) กับการอยู่ใต้อำนาจ (submission) และอีกคู่หนึ่งคือ ความเกลียด (Hate) กับ ความรัก (Love)

Leary & Coffey ได้ให้ทัศนะว่า บุคคลที่แสดงควมมีอำนาจเหนือ ก็ย่อมจะก่อให้เกิดการยอมอยู่ใต้อำนาจจากผู้อื่น และบุคคลที่แสดงการยอมอยู่ใต้อำนาจก็ย่อมจะก่อให้เกิดการมีอำนาจเหนือจากผู้อื่น

ส่วนความเกลียดกับความรักรักรนั้น ต้องการการตอบแทนที่เหมือน ๆ กัน ความเกลียดก่อให้เกิดความเกลียด และความรักรักรก่อให้เกิดความรักรักรตอบแทน รูปแบบของการปะทะสัมพันธ์ซึ่งเป็นไปโดยพฤติกรรม 2 คู่นี้เรียกว่า The Circumplex Model และสามารถวาดเป็นรูปได้ดังนี้ :-

เมื่อเอาวงกลม ที่ 1 และที่ 2 มาซ้อนกัน จะได้วงกลมซึ่งมีลักษณะทั้ง 4 อยู่ด้วยกัน ครึ่งวงกลมทางขวามือเป็นส่วนของการวางอำนาจด้วยความรักรักร และการยอมอยู่ใต้อำนาจด้วยความรักรักร อันเป็นลักษณะของแม่ที่มีต่อลูก และลูกก็เชื่อฟังทำตามแม่เพราะความรักรักร ส่วนของวงกลมอีกด้านหนึ่งทางซ้ายมือเป็นเรื่องของการวางอำนาจด้วยความเกลียด และการยอมอยู่ใต้อำนาจด้วยความเกลียดเช่นเดียวกัน ซึ่งเราอาจพิจารณาไปถึงรูปแบบของการปะทะสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ใต้บังคับบัญชาของกลุ่ม หรือสมาชิกของกลุ่มได้ หากเป็นการวางอำนาจและการยอมทำตามด้วยความรักรักรแล้ว ตัวผู้นำจะมีความเห็นอกเห็นใจช่วยเหลือลูกน้อง สนับสนุน ชี้แนะ สอน มีความรับผิดชอบต่อลูกน้อง ส่วนการยอมอยู่ใต้อำนาจของผู้ใต้บังคับบัญชาก็จะแสดงออกโดย การให้ความร่วมมือ เห็นด้วย ต้องการคำแนะนำ ความช่วยเหลือจากผู้นำ ให้ความนับถือ ชื่นชม ศรัทธา และมีการยอมตามในกลุ่ม

สำหรับผู้นำที่วางอำนาจด้วยความเกลียด จะมีลักษณะ ก้าวร้าว หลงตัวเอง มีปมด้อย ไม่น่าเชื่อถือ ไม่อดทน มีท่าทีไม่เป็นมิตร และผู้ใต้บังคับบัญชาที่ยอมตามด้วยความเกลียด จะแสดงออกโดยการหลบหลีกหนีหน้า ไม่ยอมรับผู้นำ กลัวการลงโทษ และมีความวิตกกังวลต่อความรู้สึกผิด (guilt)

ดังนั้นถ้ากลุ่มใดมีรูปแบบของการปะทะสัมพันธ์แบบการวางอำนาจและการยอมอยู่ใต้อำนาจด้วยความรักแล้ว การปะทะสัมพันธ์ของกลุ่มนั้น ย่อมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่เกิดปัญหาและยอมนำมาซึ่งความสามัคคีของกลุ่มต่อไป

- บทบาทของคนในกลุ่ม (Roles)

คนเราทุกคนต่างก็มีตำแหน่งและสถานภาพ เราจึงต้องมีบทบาทใดบทบาทหนึ่งไปตามตำแหน่งและสถานภาพนั้น ๆ ซึ่งสังคมจะกำหนดบทบาทของตำแหน่งต่าง ๆ ไว้มากมายแทบจะทุกบทบาท ไม่ว่าจะเป็นบทบาทของพ่อแม่ พี่น้อง ลูกหลาน ครู อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา สามี ภรรยา นายกรัฐมนตรี แพทย์ พยาบาล วิศวกร ทหาร ตำรวจ พนักงานขับรถ เมล์ กระเป่ารถเมล์ พระเถร ฯลฯ
บทบาทคืออะไร.

บทบาทคือ การกระทำที่บุคคลนั้น ๆ แสดงออกซึ่งตำแหน่งและสถานภาพของเขา หรือสิทธิหน้าที่ที่เขาต้องกระทำ โดยทั่ว ๆ ไป บทบาทจะแสดงออกมานี้ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมที่ต้องแสดงอยู่ในสถานภาพนั้น ๆ หรือตำแหน่งนั้น ๆ ตัวอย่างเช่น นายกรัฐมนตรีเป็น ลูกชายของครอบครัวหนึ่ง เขาจะแสดงบทบาทเป็นลูกชายเช่น เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ ต้องอยู่ในความปกครองของพ่อแม่ ต้องขอเงินพ่อแม่ใช้ ต้องช่วยทำงานในบ้าน ฯลฯ

บทบาทจึงเหมือนกับการแสดงละคร เราได้เล่นเป็นตัวอะไร เราก็ต้องแสดงบทบาทของตัวเองนั้น ๆ เช่น เป็นตัวตลกต้องพูดตลก แสดงท่าทางที่น่าขันเพื่อจี้เส้นให้คนหัวเราะ แสดงบ่อย ๆ เข้าก็จะมีลักษณะของตัวตลกด้วยความเคยชิน เช่นเดียวกับในชีวิตจริง ถ้าเรามีตำแหน่งเป็นครู ซึ่งเป็นตำแหน่งหนึ่งในโครงสร้างของสังคม ต่อ ๆ มาเราจะมีลักษณะของครูเป็นลักษณะประจำตัวด้วยความเคยชิน ไม่ว่าจะอยู่ที่บ้านหรืออยู่นอกห้องสอน เช่น ตีดินสยสอนคนโน้นคนนี้เรื่อยไป เป็นต้น

ไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งใดก็ตาม สังคมจะกำหนดลักษณะของบทบาทที่คนจะเข้ามาสวมตำแหน่ง ต้องแสดงออกไว้แล้วทั้งนั้น เพราะฉะนั้น ในเรื่องของบทบาท จะมีสิ่งซึ่งสำคัญอยู่ 2 ประการคือ

1) ความคาดหวังของบทบาท (Role Expectation)

ตำแหน่งทุกตำแหน่งในสังคม จะได้รับการคาดหวังจากสมาชิกในสังคมว่าคนที่อยู่ในตำแหน่งนั้น ๆ จะต้องมีความประพฤติอย่างไร มีหน้าที่อย่างไร และมีสถานภาพอย่างไร เช่น คนที่มีตำแหน่งเป็นพ่อเป็นแม่ เป็นลูก แต่ละตำแหน่งก็จะมีบทบาทเฉพาะของตำแหน่งตน เช่น สังคมคาดหวังว่าขึ้นชื่อว่าเป็นพ่อแล้ว ผู้นั้นจะต้องให้การดูแลรับผิดชอบครอบครัวเป็นหัวหน้าครอบครัว ทำงานหา

เงินมาเลี้ยงดูลูกเมีย ให้ความอบอุ่นอุปการะผู้อยู่ในปกครอง เราจะรู้เกี่ยวกับแนวคิดของบทบาทแต่ละบทบาทได้จากความรู้ความเชื่อที่ได้รับมาจากองค์กรต่าง ๆ เช่น ครอบครัว พฤติกรรมที่โต้ตอบกันในกลุ่มเล็ก ๆ และเราจะเรียนรู้บทบาทนั้น ๆ ได้จากประสบการณ์ของเราเอง

2) บทบาทนั้นบุคคลจะสามารถแสดงได้ตามความเคยชิน
ถ้าเราอยู่ในตำแหน่งใดนาน ๆ แสดงบทบาทตามตำแหน่งนั้นนาน ๆ เข้า ต่อมาเราก็จะเกิดความเคยชิน และกลายเป็นลักษณะเฉพาะตัวของเราไป

อย่างไรก็ตามไม่จำเป็นว่า คนเราทุกคนที่อยู่ในตำแหน่งเดียวกันแล้วจะต้องแสดงบทบาทเหมือน ๆ กันทุกอย่าง เนื่องจากว่าคนเราส่วนใหญ่จะมีบุคลิกภาพที่แตกต่างกัน ถึงแม้ว่าเขาเหล่านั้นจะมีตำแหน่งที่เหมือนกัน แต่ก็จะมีบทบาททางพฤติกรรมต่างกันไปตามบุคลิกภาพของแต่ละคน และบทบาททางพฤติกรรมของบุคคลย่อมสัมพันธ์กับลักษณะบุคลิกภาพของเขาด้วย ทำให้เขาเลือกที่จะแสดงพฤติกรรมของตนเอง เหตุนี้เองจึงมีปัญหาคือ บางคนก็แสดงบทบาทที่เข้ากันได้กับบุคลิกภาพส่วนรวมของเขา (Role Compatibility) และบางคนก็แสดงบทบาทที่เข้าไม่ได้กับบุคลิกภาพส่วนรวมของเขา (Role Incompatibility)

ลักษณะแรก หมายถึง คนที่แสดงพฤติกรรมของบทบาทที่เขาได้รับออกมาเหมือนอย่างที่คุณในสังคมส่วนใหญ่ยึดถือกัน ก็จัดว่าคน ๆ นั้นมีบทบาทที่เข้ากันได้กับบุคลิกภาพ

ลักษณะที่สอง หมายถึง คนที่แสดงพฤติกรรมของบทบาทที่เขาได้รับออกมาผิดกับที่คนในสังคมส่วนใหญ่คาดหวัง ที่คาดหวังบทบาทนั้น ๆ ควรจะแสดงอย่างนี้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความเข้าใจของเขาผิดไปจากคนในสังคมส่วนใหญ่

เพราะฉะนั้นเราจะเห็นว่า สังคมจะเป็นตัวตัดสินว่า พฤติกรรมของบทบาทแต่ละบทบาทควรจะเป็นเช่นไร แล้วถ้าหากผู้ใดปฏิบัติตนกรูปรนอกรอยออกไปก็จะถือว่าเป็นพวกที่ผิดปกติ อย่างเช่น บทบาทของนักศึกษา สังคมมักจะคาดหวังว่า นักศึกษาควรที่จะมุ่งแต่การศึกษาเล่าเรียนเท่านั้น แต่ฝ่ายตัวนักศึกษาไม่เข้าใจเพียงแค่นั้น แต่คิดว่าตนควรมีส่วนในด้านการเมืองการปกครอง ช่วยเหลือประชาชนหรือสังคมด้วย ดังนั้นการที่กลุ่มนักศึกษาออกโรงประท้วงอะไรต่าง ๆ จึงไม่ตรงกับความคาดหวังของคนส่วนใหญ่ในสังคม

“โคมารอฟกี (Komarovskiy)” นักจิตวิทยาสังคม ได้ทำการศึกษาด้านบทบาทที่บุคคลคิดว่าเขาควรจะเป็นเช่นไร กับบทบาทที่สังคมคาดหวังให้เขาเป็น เขาศึกษาจากนักศึกษาหญิงจำนวนหนึ่งพบว่า เรื่องเพศเป็นข้อมูลสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาระหว่างความต้องการของบุคคลและความคาดหวังของสังคม นักศึกษาหญิงส่วนใหญ่จะมีความรู้สึกกดดันมากจากสังคม เช่น สังคมมุ่งหวัง จะเห็นเพศหญิงสนใจในเรื่องครอบครัว การมีเหย้ามีเรือน หรือเรื่องทางสังคม

อื่น ๆ มากกว่าการทำงานอาชีพที่แย่งกับเพศชายหรือการใฝ่หาวิชาความรู้ชั้นสูง การคาดหมายของสังคมเช่นนี้ ทำให้เพศหญิงรู้สึกอึดอัดใจ เพราะในบางครั้งความต้องการที่เป็นตัวของตัวเองในสังคมทำไม่ได้และบ่อยครั้งเป็นเหตุให้บุคคลต้อง “กล้าแสดง” ลักษณะต่าง ๆ ที่ไม่ใช่ความต้องการที่แท้จริงของเขาออกมาเพียงเพื่อที่จะต้องการ “เข้า” ให้ได้กับสังคมส่วนใหญ่ (อ้างจาก นวลศิริ เปาโรหิตย์, 2521)

- ประเภทของบทบาทที่มนุษย์ต้องแสดง

เราสามารถแบ่งประเภทของบทบาทที่มนุษย์จำต้องแสดงออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1) **บทบาทที่อึดกุม** ได้แก่บทบาทที่มีข้อกำหนดที่จะต้องปฏิบัติตามแน่นอนตายตัว จะเปลี่ยนแปลงหรือยืดหยุ่นไม่ได้ เป็นต้นว่า บทบาทของนายกรัฐมนตรี บทบาทของเจ้าบ่าวเจ้าสาวในพิธีแต่งงาน บทบาทของอธิบดี ซึ่งมักจะเป็นบทบาทตามตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบที่วางไว้เป็นระเบียบแบบแผน และตามกฎหมายนั่นเอง

2) **บทบาทที่ยืดหยุ่นได้** การแสดงบทบาทในลักษณะนี้ ไม่มีข้อกำหนดตายตัวเป็นตัวบทกฎหมาย เหมือนประเภทแรก เช่นบทบาทของบิดามารดา ซึ่งพฤติกรรมจะแตกต่างกันออกไปในการแสดงออกของบุตรแต่ละคน

นอกจากนี้ ก็มีบทบาททั่วไป ที่แต่ละสังคมกำหนดไว้กว้างขวาง เช่น บทบาทของเพศหญิง - เพศชาย บทบาทของเด็ก - วัยรุ่น เป็นต้น (อ้างจาก มุกดา ศรียงค์, 2523)

- ส่วนประกอบของบทบาท

บทบาทของบุคคลในฐานะอย่างใดอย่างหนึ่ง จะแสดงออกไม่ได้ ถ้าไม่มีส่วนประกอบคือบทบาทของอีกบุคคลหนึ่งแสดงด้วย เช่น ผู้เป็นพ่อจะแสดงบทบาทไม่ได้ ถ้าไม่มีคนแสดงเป็นลูก อันเป็นส่วนประกอบ หรือบทบาทของอาจารย์ จะแสดงไม่ได้ถ้าไม่มีของนักศึกษา การแสดงบทบาทจึงต้องมีส่วนประกอบเสมอ บทบาทของคน ๆ หนึ่ง จะต้องไปเป็นส่วนประกอบให้เกิดบทบาทของอีกคนหนึ่ง (ฉลอง ภิรมย์รัตน์, 2521)

- ความขัดแย้งของบทบาท (Role conflict)

เมื่อบุคคลปฏิบัติไปตามบทบาทที่ได้รับแล้ว คนเราก็มักจะเกิดมีความตึงเครียดในบทบาทขึ้น (Role strain) เนื่องจากบุคคลเกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับบทบาท ซึ่งการขัดแย้งของบทบาทนี้เกิดได้มี 3 กรณี คือ

1) ความขัดแย้งระหว่างบทบาท (Inter-Role Conflict)

เป็นความขัดแย้งระหว่างบทบาทสองบทบาทภายในบุคคลคนเดียวซึ่งถูกคาดหวังให้แสดงบทบาทสองบทบาทในเวลาเดียวกัน พร้อม ๆ กัน และไม่อาจจะตัดสินใจได้ว่าจะแสดงพฤติกรรมของบทบาทใด เช่น บทบาทของการเป็นพลเมืองดีกับบทบาทของเพื่อน ถ้าเราไปทราบดีว่าเพื่อนสนิทของเราเป็นผู้ค้ายาเสพติด และเห็นสมควรที่จะแจ้งแก่ฝ่ายปราบปรามของบ้านเมือง แต่ความเป็นเพื่อนทำให้เกิดความเห็นใจสงสารจึงตัดสินใจไม่ได้

2) ความขัดแย้งภายในบทบาท (Intra-Role Conflict)

เป็นความขัดแย้งภายในบทบาทของบุคคลซึ่งไม่สามารถจะตัดสินใจว่า จะแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องและควรกระทำอันใดดี เช่น ในบทบาทของนักศึกษาซึ่งจะต้องเข้าฟังคำบรรยายและรับส่งรายงานชิ้นสำคัญ จึงต้องตัดสินใจว่า จะเข้าห้องเรียนหรือจะเข้าห้องสมุดเพื่อค้นคว้าในการทำรายงาน

3) ความขัดแย้งระหว่างบทบาทกับบุคลิกภาพ (Personality-Role Conflict)

หมายถึง บุคลิกภาพของบุคคลขัดขวางเขาจากการกระทำตามบทบาทหรือการแสดงออกซึ่งบทบาทของเขาอย่างเหมาะสม เช่น เป็นครูแต่ไม่ชอบเด็ก เป็นนักสังคมสงเคราะห์แต่ไม่ชอบทำงานกับคนมาก ๆ เป็นพยาบาลแต่รังเกียจคนเจ็บป่วย เป็นอาจารย์แต่ไม่ชอบการสอน ก็ทำให้บุคคลปฏิบัติบทบาทของเขาไม่ได้ดี ฉะนั้น ถ้าคนเรามีความขัดแย้งในบทบาทเกิดขึ้น ก็ทำให้เกิดความตึงเครียดของบทบาท ซึ่งเกิดขึ้นจากการที่เราแสดงบทบาทนั้น ๆ ไม่ได้ประสบความสำเร็จปฏิบัติหน้าที่ได้ไม่ดีพอ แสดงบทบาทนั้นไม่ดี ไม่สมบูรณ์ และมีเหตุการณ์หลาย ๆ อย่างที่ทำให้บทบาทขัดแย้งกัน

ในบางกรณี บุคคลหนึ่ง ๆ จะต้องมียหลายบทบาท ทั้งนี้เนื่องจากสังคมมีความซับซ้อนทำให้สมาชิกในสังคมหนึ่ง ๆ มีหลายสถานภาพ ต้องเปลี่ยนบทบาทกลับไปกลับมาตามสถานภาพของตน เพราะสถานภาพหนึ่ง ๆ นั้นมีสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบต่างกัน ทำให้บุคคลต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานภาพนั้น ๆ บางครั้งก็ทำให้เกิดความคับข้องใจ เกิดความขัดแย้งขึ้นในตัว ก่อให้เกิดความกระวนกระวายใจ ในที่สุดสุขภาพจิตเสื่อมลง ทำให้งานขาดประสิทธิภาพ ไม่สมกับบทบาท

ผู้ที่มีความขัดแย้งในบทบาทที่พบมาก คือผู้ที่ต้องเปลี่ยนสถานภาพของตนบ่อย ๆ เช่น เปลี่ยนงานบ่อย ๆ หรือลาออกจากงานมาทำงานบ้าน เป็นต้น ตลอดจนเด็กนักเรียนที่เปลี่ยนโรงเรียน หรือย้ายโรงเรียน ตามบิดามารดาที่ต้องย้ายงาน เช่นนี้ อาจมีความขัดแย้งในบทบาท

ได้มาก ส่วนบุคคลที่เคยชินต่อสองสถานภาพ เช่นเป็นทั้งข้าราชการ และเป็นทั้งพุทธศาสนิกชน ต้องไปทำบุญที่วัดวาบ่อย ๆ บุคคลประเภทนี้ก็อาจจะดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่มี ความขัดแย้งในบทบาทแต่อย่างใด เพราะสถานภาพทั้งสองนั้นเคยดำรงมาเป็นเวลานานแล้ว (อ้างจาก สุชา-สุรางค์ จันทน์เอม, 2520)

ในบางกรณี บทบาทที่เราแสดงจะดีแค่ไหน ขึ้นอยู่กับ **บุคลิกภาพ** (Personality) ของเรา หมายถึง บุคลิกลักษณะ ไหวพริบ คนที่มีก็จะสวมบทบาทนั้น ๆ ได้ดี แต่บางคนมี **บุคลิกภาพ** ดี แต่บทบาทที่ถูกสวมใส่ให้ ไม่ใช่ **ความต้องการ** (needs) ของเรา ฉะนั้นแม้จะมีไหวพริบดี เขาวนดีเพียงใด เขาก็จะแสดงบทบาทได้ไม่ดีเท่าที่ควร นอกจากนี้ ยังขึ้นอยู่กับสิ่งหนึ่งคือ **บรรยากาศ** หรือสถานการณ์ด้วย ถ้าทุกอย่างดีแต่บรรยากาศไม่ดี ไม่เหมาะ ก็อาจแสดงบทบาทไม่ดีเท่าที่ควร อีกประการที่สำคัญก็คือ **กลุ่ม** (group) บางคนมีบุคลิกดี บรรยากาศก็ดี แต่กลุ่มเปลี่ยนไป ก็อาจจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ตัวอย่างเช่น นายแดงเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนหนึ่งได้ดี เก่ง ประสบความสำเร็จสูง แต่พอย้ายไปอยู่อีกโรงเรียนหนึ่ง นายแดงกับบริหารงานได้ไม่ดีมีอุปสรรคยุ่งยาก และประการสุดท้ายความพอใจในบทบาทของตนก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน ถ้าบุคคลพึงพอใจในสถานภาพของตนและบทบาทที่ต้องแสดงออกมาแล้ว เขาย่อมจะปฏิบัติได้ดีและประสบความสำเร็จ

การที่คนไม่ปฏิบัติตามบทบาทที่ถูกกำหนดให้แสดง เป็นเพราะเขาไม่ได้คำนึงถึงบทบาท (Role) แต่คำนึงถึงตัวเอง (Self) มากกว่า เช่น นักศึกษาที่ยกพวกตีกัน เพราะไม่คำนึงถึง Role ในลักษณะบทบาทของนักศึกษาแต่เอาตัวเองเป็นใหญ่ ถ้าเป็นทหาร ๆ ย่อมถือว่า Role สำคัญกว่า ผู้บังคับบัญชา สั่งให้ทำก็ต้องทำขัดขืนไม่ได้ จิตรกรหรือศิลปิน อาจถือว่า Self สำคัญกว่า Role ครูถือว่า Self และ Role สำคัญเท่ากัน คนที่ทำตาม Role มากไป ก็เหมือนหุ่น ไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง คนที่ทำตาม Self มากไปก็ไม่ดี ไม่คำนึงถึงคนอื่น ถึงชาติ ถึงสังคม เช่นพวกนายทุน พ่อค้าที่ฉวยโอกาสกักตุนสินค้ายามบ้านเมืองเดือดร้อน ด้วยความเห็นแก่ตัวอยากได้กำไรมาก ๆ คิดถึงตัวเองมากเกินไป

- บทบาทของสมาชิกในกลุ่ม

บทบาทของคนในกลุ่ม อาจแยกได้เป็น 3 ลักษณะคือ

1. **บทบาทเกี่ยวกับการทำงาน** (Task Function) เป็นบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการงานโครงการหรือปัญหาต่าง ๆ ที่กลุ่มกำลังกระทำอยู่ รวมทั้งเรื่องราวที่กลุ่มกำลังอภิปรายถกเถียงกัน และจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานด้วย

2. **บทบาทในการธรมกลุ่ม (Maintenance Function)** หมายความว่าถึงบทบาทต่าง ๆ ที่มีผลทำให้กลุ่มรวมกันและดำเนินการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายต่าง ๆ ร่วมกันได้จนสำเร็จ

3. **บทบาทเฉพาะตน (Self-Oriented Function)** คือบทบาทของสมาชิกแต่ละคน ซึ่งถ้ามีมากเกินไปก็อาจลดประสิทธิภาพของกลุ่ม หรือทำให้กลุ่มแยกจากกันได้ ถ้าบทบาทของแต่ละคนไม่ประสานหรือสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของกลุ่ม

บทบาทเกี่ยวกับการทำงาน

1. **ผู้ริเริ่ม ผู้มีส่วนร่วม (Initiating, Contributing)** เป็นผู้เสนอความคิด หรือวิธีการใหม่ ๆ ในการพิจารณาปัญหาหรือจุดมุ่งหมายของกลุ่ม และพยายามก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวต่าง ๆ เพื่อให้กลุ่มบรรลุผลตามที่ต้องการ

2. **ผู้แสวงหาข้อมูลหรือความคิดเห็น (Information or Opinion Seeking)** เป็นผู้ถามคำถามเพื่อให้เกิดความกระจ่าง หรือเพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะ ข้อมูล ข้อเท็จจริงต่าง ๆ มาใช้ในการแก้ปัญหาของกลุ่ม เป็นผู้คอยทำความเข้าใจกับค่านิยม ความเห็น ความรู้สึก และทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับปัญหา หรืองานที่กำลังทำอยู่

3. **ผู้ให้ข้อมูล หรือข้อคิดเห็น (Information or Opinion Giving)** เป็นผู้ให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง หรือข้อสรุปต่าง ๆ ซึ่งเป็นความเห็นที่พยายามให้ผู้อื่นเห็นคล้อยตาม หรือใช้ประสบการณ์ของตนเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาปัญหา พยายามใช้ความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อถือ หรือทัศนคติของตนเองเข้ามาเกี่ยวข้องกับการทำงานของกลุ่ม

4. **ผู้ชี้แจงแสดงเหตุผล (Elaborating, Clarifying)** เป็นผู้ให้รายละเอียดต่าง ๆ โดยการให้ตัวอย่าง หรือให้ความหมาย พยายามวาดภาพพจน์หรือทำความเข้าใจกับความคิดหรือข้อเสนอแนะต่าง ๆ พยายามเชื่อมโยงความคิดเห็นของสมาชิกแต่ละคนเข้าด้วยกัน

5. **ผู้บอกกล่าว ผู้สรุป ผู้ประเมินผล (Orienting, Summarizing, Evaluating)** เป็นผู้ที่ยกยอ บอกให้ทราบว่า ขณะนี้กลุ่มทำงานไปแล้วถึงไหน โดยสรุปสิ่งที่ได้ทำไปแล้ว พยายามประเมินความก้าวหน้าของกลุ่ม ตั้งปัญหาถามถึงความเคลื่อนไหวของกลุ่ม ถ้ามถึงการปฏิบัติงาน เหตุผลข้อเท็จจริง กระบวนการทำงาน หรือวิธีการที่จะใช้ในการแก้ปัญหา

6. **ผู้กำหนดมาตรฐาน (Standard Setting)** เป็นผู้กำหนดมาตรฐานซึ่งกลุ่มพยายามจะก้าวไปถึง หรือพยายามใช้มาตรฐานในการประเมินผลความก้าวหน้าของกลุ่ม พยายามคาดการณ์และทดสอบ สัมฤทธิ์ผล หรือผลงานของกลุ่มล่วงหน้า

7. **ผู้ปฏิบัติการ (Acting as Procedural Technician)** เป็นผู้ที่ช่วยให้กลุ่มบรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการได้ง่ายเข้า โดยการกระทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อกลุ่ม เช่น ทำงานประจำ ทำสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นระเบียบ เก็บรวบรวมงานในสิ่งที่ทำ เขียนข้อเสนอแนะ หรือความคิดเห็นต่าง ๆ ฯลฯ

บทบาทในการรวมกลุ่ม

8. ผู้สนับสนุน ผู้กระตุ้น (Supporting, Encouraging) เป็นผู้ที่พยายามกระตุ้นให้ใคร ๆ มีส่วนร่วม ให้ข้อเสนอแนะ ยอมรับฟังความคิดเห็น เป็นผู้ที่ให้คำชมเชยในเวลาอันเหมาะสม แสดงความชื่นชมในสิ่งที่มีผู้เสนอ แม้ว่าเขาจะไม่เห็นด้วยกับเนื้อหา ให้ความอบอุ่น และยอมรับสมาชิกทุกคนในกลุ่ม

9. ผู้ควบคุมการสนทนา หรือผู้อำนวยความสะดวก (Gate-Keeping, Expediting) เป็นผู้ที่พยายามจะควบคุมการสนทนาให้เป็นไปได้ด้วยดี โดยให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมและได้ยื่นการสนทนาให้เป็นไปได้ด้วย โดยให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมและได้ยื่นการสนทนาที่นั้นโดยทั่วถึงกัน

10. ผู้ประสานงาน หรือผู้ประนีประนอม (Harmonizing, Compromising) เป็นผู้ที่คอยระล่อมหรือไกล่เกลี่ย เมื่อสมาชิกเกิดความคิดเห็นขัดแย้งกัน หรือกลุ่มเกิดความตึงเครียดขัดแย้งกันขึ้น เมื่อสมาชิกพยายามดึงเอาความคิด หรือตำแหน่งหน้าที่ของเขาเข้ามายุ่งเกี่ยวในการทำงาน ก็พยายามประนีประนอมไกล่เกลี่ยให้

11. ผู้สังเกตการณ์ และให้คำติชม (Observing and Providing Feedback) เป็นผู้ที่คอยสังเกตกระบวนการของกลุ่มและบอกกลุ่มให้ทราบเพื่อให้ประเมินประสิทธิภาพของการทำงานร่วมกันโดยจะพยายามบอกถึงการรับรู้ปฏิบัติการรวมทั้งความรู้สึกของเขที่มีต่อกระบวนการของกลุ่ม

12. ผู้ผ่อนคลายความตึงเครียด (Tension Reducing) เป็นผู้ที่พยายามจะสร้างอารมณ์ขันในเวลาทีทุกคนกำลังตึงเครียด และมีอารมณ์ขัดแย้งกันอย่างรุนแรงขึ้น เป็นผู้ที่ช่วยรักษาบรรยากาศในการทำงานของกลุ่ม

บทบาทเฉพาะตน

13. ผู้คล้อยตาม (Following) เป็นผู้ที่คล้อยตามกลุ่มอยู่ตลอดเวลาเขาอาจแสดงความคิดเห็นด้วยกับผู้อื่น ยอมรับฟังความคิด หรือข้อเสนอแนะของผู้อื่นในบางครั้ง แต่บุคคลประเภทนี้ จะไม่ค่อยมีส่วนร่วม หรือไม่มีส่วนในการแสดงความคิดเห็นแก่กลุ่มเลย อาจกล่าวได้ว่า บุคคลประเภทนี้ จะทำตนเป็นผู้คอยสังเกตการณ์ มากกว่าเป็นสมาชิกของกลุ่ม

14. ผู้ก้าวร้าว (Aggressive) เป็นผู้ที่คอยลดสถานภาพของผู้อื่น คอยทับถม ขัดแย้ง เหยะเหยียด และโจมตีความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของผู้อื่นโดยพยายามพูดถากถางหรือทำตลกอย่างก้าวร้าว และพยายามทำให้กลุ่มเกิดความขัดแย้งกันมากกว่าจะช่วยค้นคว้าหาเหตุผลหรือพยายามทำความเข้าใจกับปัญหา

15. ผู้ขัดคอ (Blocking) เป็นผู้ที่มองโลกในแง่ร้าย คือคิด มีความขัดแย้งและไม่เห็นด้วย กับ เหตุผล ที่มีผู้เอ่ยมา พยายามจะนำประเด็นที่กลุ่มปฏิเสธไปแล้วมาพิจารณาใหม่ คอยปฏิเสธและ วิพากษ์วิจารณ์ จุดมุ่งหมายของกลุ่ม มีความคิดเห็นแอนเอียงไปข้างใดข้างหนึ่งมากเป็นพิเศษ
16. ผู้ชอบขุดคุ้ย เรื่องจุกจิก หยุมหยิม (Nitpecking) เป็นผู้ที่คอยเน้นในรายละเอียดปลีกย่อย ที่ไม่มีความสำคัญในปัญหานั้น ๆ
17. ผู้ข่มขู่ (Dominating) เป็นผู้ที่พยายามข่มขู่กลุ่มหรือสมาชิกคนใดคนหนึ่งโดยการ กระทำ การบังคับ การประจบ การใช้อำนาจ การพยายามจะเป็นผู้นำกลุ่ม เป็นต้น
18. ผู้เรียกร้อง การยกย่อง (Recognition Seeking) เป็นผู้ที่พยายามทำทุกวิถีทาง เพื่อ เรียกร้อง ความสนใจให้กับตัวเอง เช่น โดยการโอ้อวด พยายามที่จะสัมพันธ์กับบุคคล ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องส่วนตัวหรือว่าการทำงาน ฯลฯ พยายามทุกวิถีทางที่จะไม่ให้ตนด้อยกว่าผู้อื่น พยายามทำ ให้ตนเป็นผู้ที่ได้รับการเชื่อถือ ยอมรับ หรือได้รับผลตอบแทน ในสิ่งที่เขาแสดงออกหรือมีส่วนร่วม ร่วมให้กับกลุ่ม
19. ผู้ผูกขาด (Monopolizing) เป็นผู้ที่พยายามฉวยโอกาสในการรวมกลุ่มเพื่อเรียกร้องให้มีผู้รับ ฟัง ความรู้สึก ความเกลียดชัง ความไม่พอใจ ความขงใจ ความขมขื่น ความสงสัย ข้อสังเกต การประเมินผล ความเข้าใจ ข้อสรุป ความสนใจในตัวบุคคล การขาดความสนใจในกลุ่ม คณะกรรมการ โครงการการวางรากฐาน หรือประเด็น และปัญหาอื่น ๆ ที่เขาจะแสดงออกมา ให้กลุ่มรับทราบ
20. ผู้เรียกร้องความเห็นใจ (Sympathy Seeking) เป็นผู้ที่พยายามเรียกร้องความเห็นใจ จากกลุ่ม หรือสมาชิกคนใดคนหนึ่ง โดยการแสดงความไม่มั่นคง หรือความสับสน โดยการอ้าง อิง การถูกบังคับให้หมดความอดทน ให้เสียสละ ให้ประสบกับปัญหาต่าง ๆ ถูกรบกวนกลับ แก่ลัง หรือได้รับความลำเอียงต่าง ๆ เป็นต้น
21. ผู้ถอนตัวและหลีกเลี่ยงการรวมกลุ่ม (Withdrawing, Avoiding, Involvement) เป็นผู้ที่พยายาม แสดงว่า ขาดความสามารถหรือความสนใจในการรวมกลุ่ม ซึ่งอาจแสดงออกมาในรูปเยาะ เย้ย ถากถาง การเฉยเมย การแสดงความตกลงอย่างหยาบโหล่น หรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมอื่น ๆ (อ้างจาก ยาวพา เดชะคุปต์, ทิศนา แชมมณี, 2522)

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มที่ประสบความสำเร็จ คือกลุ่มที่สมาชิกสามารถอยู่รวมกัน เป็นเวลานาน ๆ เพื่อทำงานได้อย่างใดอย่างหนึ่งให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามต้องการ และเป็นกลุ่ม ที่สมาชิก แสดงบทบาททั้งบทบาทในด้านการงาน และบทบาทในการรวมกลุ่มได้ดีทั้งสอง อย่าง กล่าวคือไม่ว่ากลุ่มจะทำงานเพื่อให้บรรลุผลจุดมุ่งหมายที่ต้องการเท่านั้น แต่กลุ่มจะต้อง

แสวงหาวิธีการ และช่วยให้กลุ่ม เกิดความมั่นคงในการทำงานอีกด้วย ซึ่งสมาชิกในกลุ่มจะต้องคอยสังเกตกระบวนการทำงาน และความสามารถของตนเองอยู่เสมอ เพื่อว่าจะสามารถทำหน้าที่ที่จะให้กลุ่มรวมกันอยู่ได้ทุกเมื่อถ้ากลุ่มต้องการ

กลุ่มที่มีบทบาทของสมาชิก จำกัดอยู่เฉพาะ **บทบาทในหน้าที่การงาน**เท่านั้น จะเป็นกลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ของการทำงานสูงมากอยู่เพียงช่วงหนึ่งแต่ในไม่ช้า กลุ่มดังกล่าวก็จะประสบกับความไม่พอใจ ซึ่งทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานลดต่ำลง แต่กลุ่มอาจแยกจากกันได้ ส่วนกลุ่มที่สมาชิกแสดง**บทบาทในการรวมกลุ่ม** แต่เพียงอย่างเดียว ก็จะเป็นกลุ่มที่มีความเป็นกันเองมาก สมาชิกจะมีแต่ความสุข และจริงใจต่อกัน แต่ผลสัมฤทธิ์ของงานจะต่ำ ซึ่งกลุ่มเช่นนี้ อาจรวมกันอยู่ได้ไม่นานนัก เพราะขาดจุดมุ่งหมายที่จะยึดถือร่วมกัน และถ้ากลุ่มใดก็ตามที่สมาชิกมารวมกัน เพื่อจุดมุ่งหมาย หรือการทำงานบางอย่างโดยที่แต่ละคนต่างแสดง **บทบาทของตนเอง** เพียงอย่างเดียวก็จะทำให้เกิดความยุ่งเหยิงขึ้นได้ เพราะทุกคนก็จะทำตามอำเภอใจของตน (อ้างจาก ยาวพา เดชะคุปต์, ทิศนา แคมมณี, 2522)

- พฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่ม

Carter ให้ทัศนะเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่ม โดยแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1) **ประเภทยึดถือตนเป็นใหญ่** (Individual Oriented)

บุคคลประเภทนี้คำนึงถึงตนเองมากกว่าสิ่งใด ไม่ว่าจะทำอะไร ตนเองจะต้องมาก่อนสิ่งอื่นใด เช่น ชอบให้สมาชิกนิยมยกย่องนับถือตนมากกว่าคนอื่น กิจกรรมใดที่ตนมีส่วนร่วมจะต้องให้ตนเป็นผู้นำจึงจะทำ ไม่อย่างนั้นจะทำตัวเป็นปฏิปักษ์กับกลุ่มในทุกเรื่อง เช่น คอยจับผิด คอยกลั่นแกล้ง ขัดคอ ต่าง ๆ นานา ๆ

2) **ประเภทยึดถืองานเป็นใหญ่** (Task Oriented)

เป็นพวกสนใจ และพอใจในการได้ร่วมปฏิบัติงานของกลุ่มทำงานเพื่อผลสำเร็จโดยไม่คำนึงว่า ตนเองจะได้หน้าได้ตา หรือได้รับการยกย่องจากใคร ทำงานเพื่อผลงานเท่านั้น สมาชิกประเภทนี้จะทำให้กลุ่มมีพลังปฏิบัติงานสูง (Task Synergy)

3) **ประเภทยึดความสัมพันธ์เป็นใหญ่** (Relationship Oriented)

เป็นบุคคลจำพวกที่ชอบมีความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนฝูง ชอบสังสรรค์ สนุกสนานเฮฮา อยู่คนเดียวไม่ได้ ต้องได้พบปะ พูดคุย กับคนอื่น ๆ (อ้างจาก ฉลอง ภิรมย์รัตน์, 2521)

Sheets ได้ทำการศึกษานุคลิกภาพของคนในกลุ่ม โดย นำคนที่มีบุคลิกภาพแตกต่างกัน มาทำงานร่วมกัน เพื่อต้องการวัดบุคลิกภาพ เขาแบ่งบุคลิกภาพเป็น 3 พวกใหญ่ ๆ

พวกที่ 1 บุคลิกภาพที่หนักไปทาง Extrovert กับ Introvert

- Extrovert - คนที่ชอบคบค้าสมาคม
- คนที่ชอบอยู่ในหมู่คน
- Introvert - คนที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับพวกแรก อย่างสิ้นเชิง

พวกที่ 2 บุคลิกภาพแบบ Control กับ Conformist

คือ พวกที่ชอบควบคุมคนอื่น กับพวกที่ชอบตาม ไม่ชอบควบคุมใคร

พวกที่ 3 บุคลิกภาพแบบ Affective สูง กับ ต่ำ

คือ พวกที่ชอบแสดงความรัก ชอบสนิทสนมกับคนอื่น กับพวกที่รักใคร่ไม่ได้ ไม่กล้าเข้าใกล้คนอื่น

Sheets ได้จัดบุคลิกภาพของคนต่าง ๆ ให้บุคคลที่มีบุคลิกภาพต่าง ๆ กันนี้มาทำงาน ร่วม กัน กลุ่มละ 2 คน โดยจัดเป็น 2 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 เป็นพวกที่เข้ากันได้ (Compatible pair)

เอาคนที่มีลักษณะสูง รวมกับคนที่มีลักษณะต่ำ

เช่น 1 affective สูง + affective ต่ำ

2 Control สูง + Control ต่ำ (ต้องการถูกควบคุมสูง)

3 Control สูง + Introvert

กลุ่มที่ 2 เป็นพวกที่เข้ากันไม่ได้ (Incompatible pair)

เอาคนที่มีลักษณะสูง รวมกับคนที่มีลักษณะสูงด้วยกัน

เช่น 1 Control สูง + Affective สูง

2 Control สูง + Extrovert

ผลที่ได้ปรากฏว่า กลุ่มพวกที่เข้ากันได้ ทำงานได้ดีกว่า กลุ่มที่เข้ากันไม่ได้ และโดยเฉพาะงานที่ยังมีความยากมาก พวกที่เข้ากันได้ก็ยังมีประสิทธิภาพในการทำงานสูงขึ้น

- ปทัสฐานของกลุ่ม (Group Norms)

ขณะที่คนมารวมกันเป็นหมู่คณะนั้น จะมีหลักเกณฑ์บางอย่างที่เรายึดมั่นปฏิบัติตามแนวจึงจะตัดสินใจว่า การกระทำอะไร เหมาะสมหรือไม่ สิ่งนั้นก็คือปทัสฐาน(Norms) ปทัสฐานจะช่วยให้เราตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ได้ด้วยความมั่นใจ เช่น การขโมยของ ๆ เขา ในสังคมก็มี ปทัสฐานว่า การขโมยผิด ควรลงโทษอย่างไร ทุกสังคมมีระเบียบข้อบังคับ เพื่อกำหนดว่าพฤติกรรมใดเหมาะสมหรือไม่ ถ้าใครปฏิบัติตามจะได้รับผลดีเป็นเครื่องตอบแทนถ้าใครหลบเลี่ยงก็จะได้รับผลร้าย

ปทัสสถานเป็นเสมือน แบบฉบับของพฤติกรรมว่า เราควรจะแสดงพฤติกรรมอย่างไร และปทัสสถาน จะช่วยกำหนดขอบเขตสำหรับให้เขาแต่ละคนปฏิบัติตามแนวทางต่าง ๆ เพื่อจะบรรลุผลในชีวิต เช่น นักศึกษาที่มาเรียนวิชานี้ ต้องมาเรียน มาฟังการบรรยาย บางคนอาจมาก่อนเวลา บางคนอาจมาสาย แต่ก็ควรมาเข้าเรียน จะทำให้มีการพัฒนา ความรู้ หรือคนที่ ขับรถยนต์ จะต้องปฏิบัติตามกฎจราจรทุกคน ก็ถือว่า เป็นปทัสสถานของผู้ขับรถทั้งหลายต้องยึด ร่วมกัน ปทัสสถานนี้จะนำไปตามคตินิยมของสังคม ซึ่งกำหนดโดยศีลธรรมและความคิดเห็นร่วม กัน

คนเราเมื่อเข้าไปในหมู่ใด กลุ่มใด มักจะมีอะไรต่าง ๆ ที่จะประพฤติดปฏิบัติคล้าย ๆ กัน ปฏิบัติตามมาตรฐานของกลุ่ม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ จะทำให้กลุ่มมีลักษณะพิเศษเฉพาะกลุ่ม ทำให้แตกต่างจากกลุ่มอื่น หมู่คณะอื่น เช่น กลุ่มทหารบก จะมีลักษณะพิเศษเช่น มีเครื่องแต่งกายสีเฉพาะ มีการประพฤติดปฏิบัติตามระเบียบวินัย แต่ละกลุ่ม ต่างก็มีปทัสสถานของตน เมื่อเราไปเข้ากลุ่มใด เราต้องศึกษาว่า กลุ่มนั้น ๆ เขามีปทัสสถานอย่างไร แล้วเราก็ต้องปฏิบัติตาม เช่นสังคมชาว พุทธห้ามละเมิดลูกเขามือใคร ใครปฏิบัติตัวขัดต่อปทัสสถานนี้ ก็จะถูกตีเตือน รังเกียจเหยียดหยาม จนอาจจะต้องออกจากกลุ่มไป

ปทัสสถานในกลุ่ม จะมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ

1) Evaluative Norms หมายถึง การประเมินค่าว่า ดี เลว หรือ สวยงาม ของคนที่อยู่ใน หมู่คณะเดียวกัน ซึ่งจะเห็นคล้าย ๆ กัน

2) Behavioral Norms คนที่อยู่ในหมู่เดียวกัน มักแสดงพฤติกรรมคล้าย ๆ กัน มีมาตรฐานของการแสดงออกคล้าย ๆ กันเช่น

คนไทย มีการไหว้ คือ การแสดงความเคารพ

ฝรั่ง มีการจับมือ คือ การแสดงความเคารพ

- ทำไมคนที่อยู่ในกลุ่ม จึงต้องทำตาม หรือยอมตาม (conform) ปทัสสถานของกลุ่ม มี เหตุผล 2 ประการ คือ

1. ปทัสสถานก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ของมวลสมาชิก หมายถึง ทำให้กลุ่มดำรง ความเป็นกลุ่มอยู่ได้ เพราะปทัสสถานจะทำให้เกิดการประนีประนอมกันในกลุ่ม เพราะคนต้อง ยอมตามปทัสสถานอยู่แล้ว ถ้าไม่ทำก็ถูกกลุ่มลงโทษ ไม่ยอมรับ

2. การกระทำตาม ปทัสสถานของกลุ่มนั้น จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลอย่างมาก หมายความว่า คนใดที่ทำตามปทัสสถานของกลุ่มอยู่เสมอแล้ว คนนั้นก็มักจะได้รับยกย่อง

ว่า มีสถานภาพในกลุ่มอยู่ในระดับดี เป็นที่ยอมรับแก่เพื่อน ๆ คนอื่น ๆ ในบางคนปทัสถานของกลุ่มก็จะมีอิทธิพลต่อการตั้งจุดมุ่งหมายของเขาด้วย มีคนเป็นจำนวนมากที่เป้าหมายในชีวิต หรืออุดมคติ ของเขายังไม่แจ่มชัด เจ้าตัวก็ไม่รู้ว่า เขาต้องการอะไร จึงต้องอาศัยปทัสถานของกลุ่มมายึดถือ มาเป็นแนวทางในการวางเป้าหมายชีวิตของเขาได้

- พัฒนาการของปทัสถานในกลุ่ม

ปทัสถานของกลุ่ม อาจจัดตั้งมาจากภายนอก หรือจัดตั้งขึ้นเองภายในก็ได้ ปทัสถานที่มาจากภายนอก เช่น มาจากผู้มีอำนาจเหนือกลุ่ม ซึ่งจะมีผลบังคับให้กลุ่มต้องปฏิบัติตาม ปทัสถานที่มาจากภายนอกนี้ มักจะเปลี่ยนแปลงยาก เช่น กฎ ระเบียบต่าง ๆ ที่ใช้บังคับในวงงานราชการ ส่วนปทัสถานที่เกิดขึ้นจากภายในกลุ่มเอง อาจเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ในเมื่อสมาชิกอยากเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้จากเหตุผลของการพัฒนาของกลุ่ม ปทัสถานเก่า ๆ อาจล้าสมัย ขัดต่อความเจริญรุดหน้าของกลุ่ม หรือเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานในยุคใหม่ปทัสถานนั้น ก็จะถูกเปลี่ยนแปลงไปโดยยึดการพัฒนาการของกลุ่มเป็นหลัก

(อ้างจาก ฉลอง ภิมย์รัตน์, 2521)

- การยอมรับ (Conformity)

การยอมรับ หรือการทำตาม หมายถึง การที่บุคคลเรียนรู้ที่จะทำตามความคาดหวังของบุคคลอื่น เพื่อต้องการการยอมรับ เพื่อหลีกเลี่ยงความวิตกกังวล การทำตามนี้คือ การทำตามปทัสถานของกลุ่มหรือของสังคมนั่นเอง

เมื่อบุคคลเข้ามาอยู่ในกลุ่ม บุคคลจะได้รับความคิด หรือแรงผลักดันจากกลุ่ม (Group Pressure) อันเป็นเหตุให้เขามีความคิดและการกระทำที่คล้อยตามกลุ่ม ดังนั้นธรรมชาติของผู้ที่เป็น conformist จึงก่อให้เกิดความขัดแย้ง (conflict) กันอยู่เสมอ ระหว่างความเชื่อ ทศนคติ คุณค่า ของบุคคลนั้น กับ ความเชื่อ ทศนคติและคุณค่าของสังคม ที่จะผลักดันให้เขาต้องกระทำในสิ่งที่เขาไม่ต้องการกระทำ แต่ในขณะที่เดียวกันก็ขัดกับความเชื่อ ของคนกลุ่มใหญ่ไม่ได้ (อ้างจาก นวลศิริ เปาโรหิตย์, 2521)

- ทำให้บุคคลจึงต้องทำตามปทัสถานของกลุ่มหรือของสังคม

บุคคลอาจจะไม่ทำตามปทัสถานของกลุ่มเสมอไป แต่ส่วนใหญ่แล้วเขาต้องทำตามซึ่งสาเหตุที่ต้องทำตามนี้

อาจกล่าวได้ว่า การที่บุคคลคล้อยตาม หรือทำตามปทัสฐานของกลุ่มก็เพื่อที่จะรักษาไว้ซึ่งความคงอยู่ของกลุ่ม หรือ เพื่อให้กลุ่มอยู่รอดได้นั่นเอง ถึงแม้ว่า บางครั้งสมาชิกบางคนอาจจะฝ่าฝืนละเมิดกฎเกณฑ์ของกลุ่มบ้าง แต่ก็มิได้ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มเสียหาย ดังนั้นกลุ่มจึงพยายามหาและพัฒนาวิธีการที่จะชักจูงให้กำลังใจแก่ผู้ที่กระทำตัวคล้อยตามกลุ่ม (conformist) และไม่ให้กำลังใจแก่ผู้ที่ฝ่าฝืนปทัสฐาน ไม่ยอมทำตามกลุ่ม (non-conformist)

ในกลุ่มปฐมภูมิ เมื่อสมาชิกไม่ยอมทำตามปทัสฐาน สมาชิกอื่น ๆ ในกลุ่มย่อมจะเกิดความไม่พอใจ ซึ่งทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ไม่ดีระหว่างเขากับผู้อื่น และจะมีอิทธิพลต่อตัวเขา เนื่องจากในกลุ่มปฐมภูมิ สมาชิกมีความผูกพันทางอารมณ์สูง ดังนั้นเขาจึงจำเป็นต้องทำตามปทัสฐานของกลุ่ม เพราะไม่ต้องการที่จะสูญเสียสัมพันธภาพกับสมาชิกอื่น ๆ ในกลุ่มเดียวกัน เมื่อเป็นอย่างนี้ สมาชิกของกลุ่มปฐมภูมิ จึงมักจะไม่ฝ่าฝืนกฎของกลุ่ม เพราะเขารู้สึกว่าเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม และการทำตามกฎของกลุ่มนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการเป็นสมาชิก

สำหรับ กลุ่มทุติยภูมิ การที่สมาชิกทำตามปทัสฐานของกลุ่ม มิได้ขึ้นอยู่กับเหตุผล ที่เกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างเขากับผู้ร่วมกลุ่ม แต่ขึ้นอยู่กับผลสำเร็จหรือผลได้ที่เขาจะได้รับจากกลุ่มนั้นต่างหาก บุคคลจะได้รับการกระตุ้นให้ทำตามปทัสฐานของกลุ่มที่เขาเข้าไปเกี่ยวข้อง โดยเขาจะคำนึงถึงผลสำเร็จที่เขาได้รับจากกลุ่มนั้น ตัวอย่างเช่น เมื่อนายแดงเข้าไปในร้านตัดผม เขาจะไปนั่งที่เก้าอี้หนึ่งตัดผม และไม่ลุกขึ้นเดินไปเดินมา ในขณะที่ช่างตัดผมกำลังตัดผมของเขาอยู่ จนกว่าจะเสร็จ กฎอันนี้เป็นสิ่งที่นายแดงจะต้องรู้และทำตามเพื่อผลได้ที่เขาจะได้รับจากกลุ่ม (John W. Kinch, 1973)

- แนวโน้มที่บุคคลจะทำตามปทัสฐาน

การที่บุคคลจะทำตามมากน้อยแค่ไหนนั้น มิใช่เพราะแรงผลักดันของกลุ่มเท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับแรงผลักดัน ภายในตัวบุคคล (internal forces) หรือความพร้อมที่บุคคลจะทำตามซึ่งได้แก่

1) บุคลิกภาพของบุคคล

จากการศึกษาของ Flstinger และ Thibaut (1951) พบว่า ถ้าบุคคลเกิดความขัดแย้งระหว่างค่านิยมที่ตนยึดถือกับบรรทัดฐานของกลุ่ม บุคคลจะไม่ยอมทำตาม แต่ถ้าความขัดแย้งนั้นเป็นความขัดแย้งที่เขาเห็นว่าปทัสฐานนั้นไม่มีความสำคัญเท่าไรนัก บุคคลจะยอมทำตาม อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่า บรรทัดฐานจะเป็นเรื่องที่สำคัญมากก็จริง แต่ถ้าขัดแย้งกับค่านิยมที่บุคคลยึดถืออย่างมาก บุคคลก็จะไม่ยอมทำตาม แม้ว่าจะได้รับแรงผลักดันจากกลุ่มก็ตาม

2) ภูมิหลังของบุคคล การที่เด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดู ได้รับการฝึกหัดจากพ่อแม่ ให้เป็นคนพึ่งตนเอง เป็นตัวของตัวเอง หรือเป็นคนยอมตามยอมมีเหตุผลต่อบุคลิกภาพของบุคคล ทำให้บุคคลมีความพร้อมที่จะทำตามมากน้อยต่างกัน

3) ความปรารถนาที่จะได้ฐานะในสังคมที่ต้องการ จึงทำให้บุคคลยอมทำตามบรรทัดฐานของกลุ่ม

4) บุคคลที่มีความคิด หรือบรรทัดฐานที่ยึดมั่นนั้นไม่แข็งแกร่งพอจะยอมทำตามบรรทัดฐานของกลุ่มมากกว่า คนที่มีความคิดที่แข็งแกร่งพอ

5) การที่บุคคลรู้ว่าพฤติกรรมที่ทำไปนั้น จะได้รับผลอะไรตามมา เช่นรู้ว่าถ้าเราต่อต้านไม่ทำตาม บรรทัดฐานของกลุ่ม เราจะได้รับผลตอบแทนที่ไม่น่าพึงพอใจ เราก็จะยอมทำตาม (อ้างจาก ลัดดา กิติวิภาต, 2523)

- ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการยอมตาม

มีทฤษฎี Cognitive Dissonance ของ Leon Festingee ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่า บุคคลจะเกิดความขัดแย้งทางจิตใจและอารมณ์ขึ้น เมื่อเขาไม่ยอมปฏิบัติตาม (conform) ความเชื่อของกลุ่ม เพราะฉะนั้นบุคคลจึงต้องพยายามหลีกเลี่ยง การขัดแย้งใจนี้ เพราะจะทำให้เกิดภาวะไม่สมดุลย์ขึ้น การขัดแย้งกันของความคิด ความเชื่อ ที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลเรียกว่า Dissonance

สถานการณ์ที่ทำให้บุคคลเกิด Dissonance ที่มาจากกลุ่ม เนื่องจากการจำยอมเพราะถูกบังคับ (Forced Compliance) ซึ่งหมายถึง การยอมรับ หรือจำยอม เนื่องจาก ความกดดันของกลุ่มคนรอบ ๆ ตัวเขา โดยที่เขายังไม่ได้เปลี่ยนความเชื่อของเขาเอง ซึ่งไปขัดกับความคิดของคนส่วนมาก เพราะฉะนั้นคนจึงต้องจำยอม เพราะความกลัว ความโลภ โดยมีคนเสนอว่าจะให้รางวัลเขา จึงยอมทำตาม

เมื่อคนจำยอมไปแล้ว ทำให้เกิด Dissonance ขึ้น คนจำเป็นต้องหาทางลดความขัดแย้งนี้ โดย

1) พยายามคิดว่า พฤติกรรม ของคนที่ทำไปเพราะ ภาวะจำยอมนั้นไม่สำคัญอะไร

2) พยายามเปลี่ยนความเชื่อเดิมของเราไปเป็นความเชื่อของกลุ่มว่าสิ่งนั้นดีตามกลุ่ม

- การไม่ยอมตามกลุ่ม (Non-Conformity)

Hollander และ Willis (1967) ให้ข้อคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า การไม่คล้อยตามกลุ่ม นั้น ไม่ได้หมายถึง ลักษณะการเป็นตัวของตัวเอง และสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเองของบุคคล แต่ หมายถึง ความดื้อรั้นแข็งขืนที่ทำให้คนแสดงพฤติกรรมในแบบที่ขัดกับปทัสถานของกลุ่ม

Merton (1968) เสนอว่า การมีพฤติกรรมไม่คล้อยตามกลุ่ม หรือขัดต่อส่วนรวม นี้ ไม่ได้มีสาเหตุจากการอบรมเลี้ยงดูที่บกพร่อง แต่เกิดจากการอบรมเลี้ยงดูที่ขาดกฎเกณฑ์

พฤติกรรมที่ขัดต่อกลุ่ม หรือ ส่วนรวมนี้ ถือว่าเป็นพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน ซึ่งมีสาเหตุหลายประการ บุคคลที่ไม่คล้อยตามกลุ่ม (non-confirmist) อาจร่วมในความมุ่งหมายของสังคมที่เขาอาศัยอยู่ แต่ไม่เห็นด้วยกับเงื่อนไขข้อกำหนดของความมุ่งหมายนั้น หรือ เขาอาจเป็นคนที่ชอบการเปลี่ยนแปลง ถ้าหากเราพบผู้ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน และต้องการที่จะดึงเขาให้กลับเข้ามาอยู่ในกรอบ ถ้าความพยายามของเขาไม่เป็นผลสำเร็จเขาจะออกไปจากกลุ่มทันที อย่างไรก็ตาม บุคคลอาจทำตามปทัสสถานของกลุ่มหนึ่ง และอาจจะไม่ทำตามปทัสสถานของอีกกลุ่มหนึ่งก็ได้ พฤติกรรมซึ่งสังคมส่วนใหญ่ลงความเห็นว่าเป็นพฤติกรรมที่ขัดต่อส่วนรวม และฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ก็อาจเป็นที่ยอมรับและถือว่าถูกกฎเกณฑ์ของกลุ่มบุคคลก็ได้ ซึ่งเราจะต้องศึกษาต่อไปในเรื่องของพฤติกรรมเบี่ยงเบน

- พฤติกรรมเบี่ยงเบน (Deviant Behavior)

นักจิตวิทยาสังคม มองพฤติกรรมเบี่ยงเบนว่า การกระทำหรือพฤติกรรมนั้น จะเบี่ยงเบนหรือไม่เบี่ยงเบนไม่ได้อยู่ที่นิยามแห่งพฤติกรรมนั้น ๆ แต่ขึ้นอยู่กับ การตัดสินโดยกลุ่มหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วย บุคคลที่ไม่ปฏิบัติตามวัฒนธรรมของสังคม ก็อาจถูกมองว่า มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน เพราะไม่คำนึงถึง มาตรฐานของกลุ่มหรือสังคม การที่ผู้ชายคนหนึ่ง ฆ่าคนตาย ก็อาจมีความหมายได้หลายแง่หลายมุม จริงอยู่การกระทำของเขาไม่ได้ถูกตัดสินว่าผิด แต่ตัวผู้เป็นฆาตกรต่างหากที่ถูกสังคมตราหน้า โดยที่เขาอาจจะทำเช่นนั้นเพียงเพื่อที่จะปกป้องครอบครัว หรือทำไปเพราะอารมณ์ชั่ววูบ ซึ่งในบางสังคม การฆ่าคนโดยมาจากสาเหตุทั้งสองประการดังกล่าว กฎหมายถือว่าไม่ผิด

- พฤติกรรมเบี่ยงเบนเป็นการฝ่าฝืนปทัสสถานของกลุ่ม

เมื่อบุคคลไม่กระทำตามปทัสสถาน หรือ การควบคุมของกลุ่ม สมาชิกกลุ่มคนอื่น ๆ จะใช้วิธีการลงโทษ (Sanctions) ทางใดทางหนึ่งเพราะถือว่า บุคคลนั้น ไม่ปฏิบัติตามแนวทางที่กลุ่มคาดหวัง ดังนั้นการตอบสนองของกลุ่มที่มีต่อผู้ที่มีพฤติกรรม เบี่ยงเบนจากกลุ่ม ก็น่าจะเป็นเรื่องชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมที่กลุ่มถือว่าเบี่ยงเบนผิดปกติดอกไป และถ้าใครกระทำ ก็จะถูกสมาชิกคนอื่น ๆ ตราหน้าว่า มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ดังนั้นพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน จึงอาจเรียกได้ว่าเป็น พฤติกรรมที่ฝ่าฝืนระเบียบของสังคมหรือพฤติกรรมที่ออกนอกกลุ่มนอกรทาง

รองศาสตราจารย์ สุพัตตรา สุภาพ (2518) ได้จำแนกพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่เป็นปัญหาสังคมไว้ในหนังสือ “ปัญหาสังคม” ดังนี้ :-

1. **อาชญากรรม** หมายถึงการกระทำผิดทางอาญา ซึ่งตามปกติไม่ได้หมายถึงผู้ฝ่าฝืนทั้งหมด แต่หมายถึง การกระทำที่เป็นเรื่องก่อให้เกิดความเจ็บปวดเสียหายแก่บุคคล เป็นการกระทำที่ผิดไปจากข้อตกลงของชุมชน ซึ่งข้อตกลงนั้นก็แล้วแต่ชุมชนจะตกลงกันไว้อย่างไร เมื่อมีการกระทำล่วงละเมิด หรือกระทำการเกินเลยไปก็ถือว่าผิด แม้การกระทำบางอย่างจะไม่ก่อให้เกิดความเสียหายก็ถือว่ากระทำผิด เพราะเป็นการผิดตามข้อตกลง เช่น การเล่นเกมพนัน ไฮโล ถั่ว ในตัวของมันเองไม่มีความผิดและไม่เดือดร้อนแก่บุคคลอื่น หรือเรื่องยาเสพติดก็เช่นกัน การค้าประเวณี เป็นต้น แต่เรื่องเหล่านี้ต้องห้าม ก็เพราะจะเป็นสื่อนำไปสู่ปัญหาอาชญากรรม การกระทำที่เป็นอาชญากรรมนั้นแล้วแต่แต่ละสังคม จะกำหนดว่าผิดทางด้านกฎหมายหรือทางด้านสังคม ในด้านกฎหมายต้องมีตัวบทกฎหมายวางไว้ระบุนความผิดอย่างชัดเจน ทางด้านสังคมก็เพิ่งถึงถึงความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับสังคม ว่ามีสาเหตุอะไรที่ทำให้บุคคลไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนดหรือกฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้

2) การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน (Delinquency)

เด็กที่กระทำผิด คือเด็กเกเรเรวร้อน ขอดทาน หนีโรงเรียน และการกระทำผิดกฎหมาย เช่น การทำร้ายร่างกาย ลักทรัพย์ กระทำอนาจารข่มขืนกระทำชำเรา การกระทำผิดด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด โดยเหตุที่การกระทำของเด็กเป็นการละเมิดกฎหมายของบ้านเมือง ซึ่งอาจกระทำไปเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เกะกะเกเร คึกคอง หรืออาจปรับปรุงตนเองให้เข้ากับระบอบของสังคม ด้วยเหตุนี้จึงไม่นิยมเรียกการกระทำผิดว่าเป็นอาชญากรรม (Crime) แต่เรียกว่า การกระทำผิดของเด็ก (Delinquency)

คำว่า “เด็ก” และ “เยาวชน” ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 บัญญัติไว้ว่า “เด็ก” หมายความว่า บุคคลอายุเกินกว่า 7 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่เกินสิบสี่ปีบริบูรณ์ “เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุเกินสิบสี่ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ไม่ได้หมายถึงบุคคลผู้บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส.

อย่างไรก็ตาม การมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของกลุ่มหรือสังคมที่เราใช้ชีวิตอยู่นั้นเป็นเรื่องธรรมดาที่อาจเกิดได้ในทุกสังคม เพราะจากความเป็นจริง คนทุกคนอาจจะไม่เห็นเหมือน ๆ กันเสมอไป ว่าอะไรถูกอะไรผิด บางคนอาจรู้สึกว่าการกระทำนั้น ๆ เหมาะสมแล้ว

ดีแล้ว บางคนไม่แน่ใจในขณะที่บางคนมองว่าเป็นการฝ่าฝืนปทัสสถานของกลุ่ม ดังนั้นในเรื่องของพฤติกรรมที่สังคมกำหนดขึ้นให้สมาชิกกระทำตามหรือคล้อยตาม สมาชิกบางคนอาจไม่เห็นด้วย ไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตามกรอบที่วางไว้ให้เดิน และเมื่อการไม่เห็นด้วยมีมาก ๆ เข้า เขาก็จะฝ่าฝืนออกไปและหากมีคนที่ร่วมฝ่าฝืนเบี่ยงเบนไปจากกลุ่มด้วยมาก ๆ เข้า เขาก็จะไปร่วมกลุ่มของเขาเอง เช่น กลุ่มพวกฮิปปี เป็นต้น

บทสรุป

ในบทนี้ได้กล่าวถึง อิทธิพลที่กลุ่มมีต่อสมาชิกที่อยู่ในกลุ่ม ซึ่งกลุ่มจะมีอิทธิพลในหลาย ๆ ด้าน ทั้งความคิดและการกระทำ และสิ่งสำคัญที่เกิดขึ้นกับคนที่อยู่ในกลุ่มก็คือ การปะทะสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิก ซึ่งจะดำเนินไปโดยบทบาทของแต่ละคน ปทัสสถานของกลุ่ม และการลงรอยคล้อยตามกันในกลุ่ม

คำถามท้ายบท

- 1) จงกล่าวถึง อิทธิพลที่กลุ่มมีต่อสมาชิกโดยละเอียด
- 2) ขบวนการปะทะสัมพันธ์ทางสังคม มีกี่ลักษณะ
- 3) การปะทะสัมพันธ์ในกลุ่มคืออะไร และมีรูปแบบอย่างไร
- 4) บทบาทคืออะไร และมีความสำคัญอย่างไร
- 5) ความขัดแย้งของบทบาท เกิดขึ้นได้อย่างไร มีกี่ประเภท
- 6) ทำไมคนในกลุ่มจึงต้องยอมตามกลุ่ม มีเหตุผลอะไร
- 7) ปทัสสถานของกลุ่มหมายถึงอะไร และมีความสำคัญอย่างไร